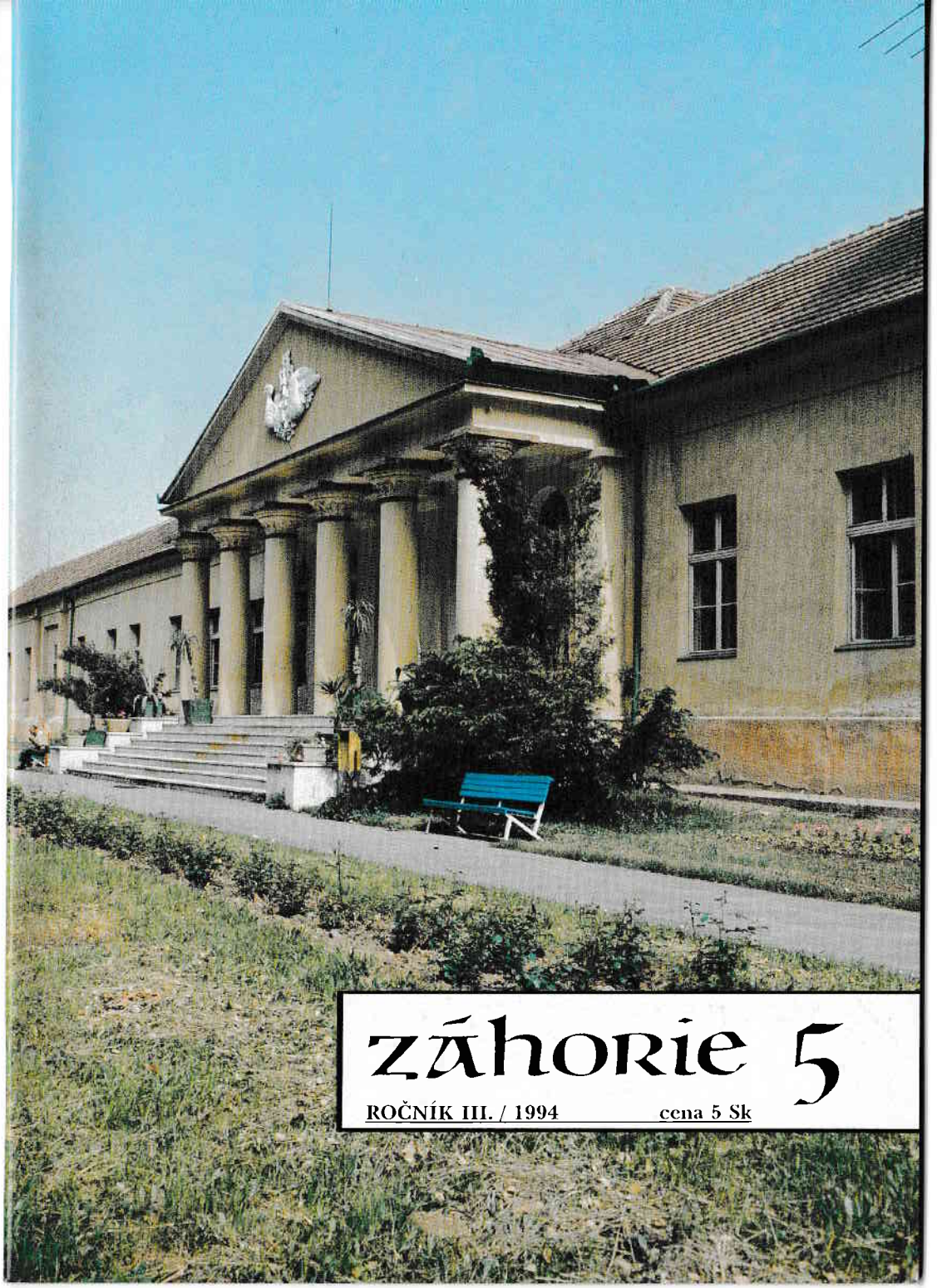

záhorie 5

ROČNÍK III. / 1994 cena 5 Sk

ZÁHORIE

- vlastivedný časopis venovaný dejinám, tradíciám, prírode a kultúre Záhoria.

Vydáva Záhorské múzeum v Skalici

Redaktori:
PhDr. Viera Drahošová
Mgr. Peter Michalovič
Mgr. Vladimír Petrovič
PhDr. Mária Zajíčková
Technická a výtvarná spolupráca:
Antónia Ilenčíková
Jozef Vaníček
Grafická úprava:
Mgr. Vladimír Petrovič
Riaditeľ ZM:
Mgr. Tomáš Gronský
Fotografie:
Ján Pardubský

Na obálke:
Smrdáky - kúpeľná budova /foto: Ján Náhlik/
Lábske jazero /foto: Ján Kosťov/
Š. Ábelová: Krajina zo Záhoria. Z fondu Záhorskej galérie Senica

OBSAH Č. 5/94

RNDr. Anton Michálek: **Veľkostná štruktúra obcí na Záhorí a zmeny sídelnej siete**
PhDr. Miroslav Juza, Mgr. Peter Juza: **Bunkre pri rieke Morave. Obranná línia na slovensko-rakúskej hranici**
Mgr. Vladimír Petrovič: **Vývoj cestnej siete na Záhorí [obdobie od polovice 16. st. do konca 17. storočia]**
Ing. Dušan Janota, CSc.: **Ferdiš Juriga**
Mgr. Peter Michalovič: **Zvolil si krásu /k 100. výročiu od narodenia profesora Karola Plicku/**
Mgr. Ľudovít Košík: **425 rokov od založenia obce Mokrý Háj**
Mgr. Miroslav Minďáš: **Výskum františkánskeho kostola v Skalici /6. časť/**
NÁŠ ROZHOVOR
Jiří Mihal: **Nové nálezy terry sigillaty v okrese Senica**
Mgr. Miroslav Minďáš: **Kronikárom**
Rudolf Appel: **Dušnice a kostolík sv. Margity v Kopčanoch**
PhDr. Vladimír Grigar: **Za Rudolfom Appelom**
Z dobovej tlače
SPRÁVY
Nové publikácie
Blahoželáme
Ohlasy

R.Č.OU 10/91. Vychádza 6x ročne.
Časopis v okrese Senica rozširuje prostredníctvom svojich stánkov PNS. Objednávky a predplatné zasielajte na adresu: Záhorské múzeum, nám. Slobody 12, 909 01 Skalica

Podávanie novinových zásielok povolené SP š.p. ZsRP Bratislava č.j. 850 - PO zo dňa 12.4. 1994

Výzva redakcie

V našom časopise máte možnosť propagovať kultúrne podujatia a tlače, ktoré v obciach, mestách, či inštitúciách na Záhorí organizujete a vydávate. Krátke správy s rozsahom do jednej klepanej strany /fotografia vítaná/ so základnými údajmi o akcii, v prípade publikácie jeden výtlačok posielajte na adresu redakcie.

Veľkostná štruktúra obcí na Záhorí a zmeny sídelnej siete

Obyvateľstvo Záhoria žije v obciach rôznej veľkosti a najmä v poslednom desaťročí možno vidieť znižovanie počtu stredných obcí za súčasného narastania počtu obyvateľov miest. Koncentrácia obyvateľov do miest spôsobuje nárast počtu malých obcí (tab. č.1).

Tab. č.1. *Obce podľa veľkostných skupín*

Obce s počtom obyvateľstva	Počet obcí v r.				Počet obyvateľov v r.				Podiel veľkost.skupín (%)			
	1961	1970	1980	1991	1961	1970	1980	1991	1961	1970	1980	1991
0 - 199	1	-	-	1	119	-	-	155	0,1	-	-	0,1
200 - 499	8	7	8	16	3 322	2 893	3 089	6 501	1,9	1,6	1,6	3,4
500 - 999	25	27	31	29	18 728	20 774	22 793	21 428	10,9	11,6	11,9	11,1
1 000 - 1 999	36	28	27	24	49 003	37 702	38 954	34 232	28,6	21,1	20,3	17,8
2 000 - 4 999	20	20	15	12	58 673	61 371	48 874	30 233	34,3	34,4	25,5	15,7
5 000 - 9 999	6	4	3	3	41 347	33 297	21 841	23 325	24,1	18,7	11,4	12,1
10 000 +	-	2	4	5	-	22 484	56 234	76 762	-	12,6	29,3	39,8
Spolu	96	95	88	90	171 272	178 521	191 785	192 636	100	100	100	100

Výrazom o niečo vyššej koncentrácie osídlenia regiónu, ako je priemer za Slovensko je skutočnosť, že v 70 obciach do 1999 obyv., ktoré predstavujú 77,8% obcí, žila necelá tretina obyvateľstva regiónu. Ak v r. 1961 najväčší podiel 34,3% obyvateľstva mali obce od 2.000 do 4.999 obyv. a obce nad 10.000 sa v regióne nevyskytovali, v r. 1991 mali práve tieto najväčší podiel (až 39,8%). Pri celkovom poklese počtu obcí vzrástol ich počet vo veľkostnej kategórii s 200 - 499 obyv. z 8 obcí na 16, s 500-999 obyv. z 25 na 29 obcí a nad 10.000 obyv. z nuly na 5 obcí.

Pri klasifikácii obcí k sčítaniu ľudu, domov a bytov v r. 1970 boli ako mestá na Záhorí vyčlenené Senica, Malacky, Skalica, Myjava, Holíč. V roku 1980 k nim pribudli ďalšie tri obce a to Brezová pod Bradlom, Gbely, Šaštín-Stráže. K poslednému sčítaniu v r. 1991 už Šaštín-Stráže nefiguruje ako mesto, a naopak ako mesto sa klasifikuje Stupava.

Všetky tieto obce do roku 1991 dosiahli právny štatút mesta. Najmladším mestom sú Gbely, ktorým štatút mesta bol pridelený v roku 1990.

Ostatné obce boli klasifikované ako vidiecke obce i keď niektoré z nich majú znaky miest. Takéto obce označujeme termínom sídla prechodného typu. V roku

1991 bolo na Záhorí 12 obcí prechodného typu. Oproti roku 1961 sa ich počet zvýšil o dve obce v dôsledku transformácie päť pôvodne vidieckych obcí (Jablonica, Kopčany, Gajary, Borský Mikuláš, Rohožník). Zároveň však tri obce (Brezová pod Bradlom, Gbely, Stupava) sa v sledovanom období stali mestami.

Pokiaľ ide o charakteristiku a pôvod obcí prechodného typu, prevládajú dve skupiny.

Skupina polovidieckych obcí obytného charakteru (Brodské, Závod, Lozorno) s vysokým podielom aktívneho obyvateľstva odchádzajúceho za zamestnaním do rozličných centier, ale tiež obce s vysokým vzrastom obyvateľstva zamestnaným v terciálnom sektore v blízkych väčších mestských centrách (Jablonica, Kopčany, Gajary). Všetky tieto obce sa vyvinuli z čisto vidieckych obcí.

Druhú skupinu tvoria obce polomestského charakteru, ktoré vznikli pod vplyvom industriálizácie v dôsledku posilnenia svojich priemyselných a služobných funkcií (Kúty, Veľké Leváre, Rohožník, Zohor, Borský Mikuláš).

Mimoriadne postavenie patrí Šaštínu-Strážam, ktorý spĺňa všetky geografické kritériá mesta, avšak ku sčítaniu v roku 1991 nebol vyčlenený ako mesto a taktiež mu doteraz nebol priznaný právny štatút mesta.

Zmeny sídelnej siete

Pri detailných výskumoch malých území, akým je Záhorie, sa musia výskumy opierať o údaje za reálne jestvujúce menšie jednotky ako sú časti obcí a základné sídelné jednotky. V rokoch 1961 a 1970 sa len 12 obcí delilo na časti. V rokoch 1980 a 1991 v dôsledku zlučovania sa ich počet zvýšil na 16. Menšou jednotkou ako je časť obce je základná sídelná jednotka (ZSJ) a týchto bolo v r. 1970 v regióne 251, v r. 1980- 255 a v r. 1991- 268. V priemere na každú obec v r. 1970 pripadalo 2,7 ZSJ, v r. 1980- 2,9 ZSJ a v r. 1991- 3,0 ZSJ. Tento pomerne vysoký podiel je spôsobený tým, že v severovýchodnej časti územia prevláda značne rozptýlené kopaničiarske osídlenie. Napr. na obce Vrbovce, Brestovec ležiace v tejto oblasti pripadalo v r. 1991 až 11 ZSJ, na Jablonku 9, na Podbranč 8, Prietrž 7 ZSJ a pod. Z miest najviac ZSJ (urbanistických obvodov) vykazuje Myjava (21) ako centrum kopaničiarskeho osídlenia regiónu. Malacky 11, Holíč 10, Skalica 9, Brezová 8, Gbely 4, Stupava a Šaštín-Stráže 2.

Na porovnanie veľkostnej štruktúry ZSJ v r. 1970, 1980 a 1991 nám poslúži tabuľka č.2.

Z tabuľky vidíme, že pri celkovom vzraste počtu ZSJ klesol ich počet len vo veľkostnej kategógii od 1000 do 1999 obyvateľov. Čo sa týka podielu jednotlivých veľkostných skupín na celkovom počte ZSJ, vzrástol podiel ZSJ v kategórii do 199 obyvateľov a v kategórii od 5000 do 9999 obyvateľov (v najnižšej a v najvyššej sledovanej kategórii).

Tab. č.2. *Porovnanie veľkostnej štruktúry ZSJ v r. 1970, 1980, 1991*

Veľkostná sk. podľa poč. obyvateľov	Počet ZSJ v roku			Podiel v % z celk.počtu		
	1970	1980	1991	1970	1980	1991
do 199	119	127	141	47,4	49,8	52,6
200-499	34	31	35	13,5	12,2	13,1
500-999	32	30	33	12,7	11,8	12,3
1.000-1.999	41	39	28	16,3	15,3	10,4
2.000-4.999	24	25	24	9,6	9,8	9,0
5.000-9.999	2	3	7	1,0	1,2	2,6
10.000 a v.	-	-	-	-	-	-
Spolu	251	255	268	100	100	100

Menej ako 30 obyvateľov malo v roku 1970 - 12 ZSJ, v roku 1980 - 21 ZSJ a v roku 1991 - 43 ZSJ. Vzrástol tiež počet ZSJ vo veľkostnej kategórii od 31 do 50 obyvateľov z 19 v roku 1970 na 30 v roku 1991.

Všetky tieto zmeny sú výsledkom pohybu obyvateľstva, či už prirodzenej reprodukcie alebo migrácií, ale o tom až nabudúce.

Anton Michálek

Bunkre pri rieke Morave

Obranná línia na slovensko-rakúskej hranici

Súčasťou obrannej stratégie Československa sa v druhej polovičke tridsiatych rokov stala výstavba pohraničných opevnení. Táto koncepcia vychádzala z dobových názorov (najmä francúzskych), že najlepším zaistením štátnych hraníc je výstavba mohutného, stáleho opevnenia, ktoré zastaví útočníka, umožní uskutočniť mobilizáciu a prejsť do rozhodujúceho protiútoku.

Na Slovensku sa opevnenie sústredilo výhradne na hranice s Maďarskom. V komplexnom programe opevnenia jeho riaditeľ generál Karel Husárek uvažuje "niekedy v budúcich rokoch" vybudovať na dolnom toku rieky Moravy súvislé opevnenie. Všeobecne počítal s asi 20 guľometnými

pevnôstkami a asi s 270 objektmi na 50 km línii dolného toku Moravy s ukončením pod Devínom.

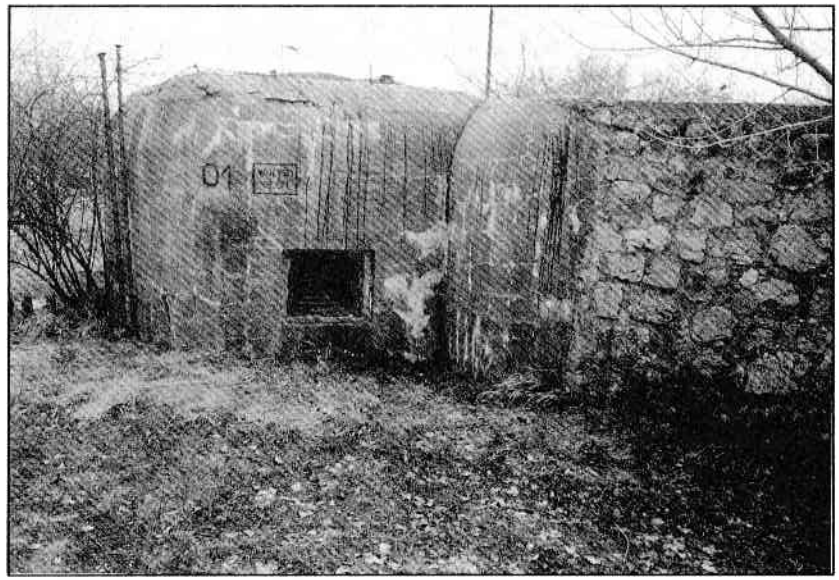

Jeden z bunkrov pri rieke Morave

O výstavbe stáleho opevnenia bolo definitívne rozhodnuté na jeseň 1934 a komplexný program schválila vláda v júni 1936, a to aj napriek tomu, že časť vojenských teoretikov sa postavila proti takto chápanej ochrane hraníc. Napr. kpt. J. Tesařík v Hlase národní obrany píše:"... budúca vojna bude vojnou pohybu. Nič nám nepomôžu časom zvetrané pohraničné mŕtve pevnosti proti pohyblivým pevnostiam z ocele, ktoré si vynútia prechod cez nehybné pevnosti ..."

Zásadnou zmenou v operačných plánoch čsl. armády sa stal fakt obsadenia Rakúska v roku 1938. To podnietilo urýchlenie prác na výstavbe opevnení na dolnom toku Moravy.

Štandardným typom opevnenia na tomto úseku sa stal objekt vzor 37 - "ropík" (zo skratky ROP - riaditeľstvo operačných prác). Jeho základný variant mal dve guľometné strieľne, posádku 7 mužov a strop o hrúbke minimálne 60 cm.

Výstavba objektov

Podľa koncepcie gen. Husáreka malo byť na Slovensku vybudovaných celkom 1.276 objektov ťažkého a 15.463 objektov ľahkého opevnenia. Tomuto počtu objektov zodpovedali i finančné

náklady, ktoré boli podľa Husárekovej štúdie z novembra 1937 nasledujúce:

úsek	suma
Severné bojisko	4.976.659.800,- Kč
Západné bojisko	1.758.234.200,- Kč
Južné bojisko	658.372.000,- Kč
Slovenské bojisko	805.111.640,- Kč

úsek	suma
Vnútorné priečky	83.204.000,- Kč
Opevnenie proti Poľsku	281.292.400,- Kč
s p o l u	8.562.874.040,- Kč

V závislosti na výstavbe opevňovacieho komplexu sa prejavila výrobná konjuktúra priemyslu kameňa a výroby cementu. Opevňovacie práce na dolnom toku Moravy pozitívne ovplyvnili dopyt po cemente, takže cementáreň v Stupave vzhľadom na záujem štátu nemala v tom čase zásadné problémy.

Na pohraničnom toku rieky Moravy bolo vytypovaných celkom osem miest, ktoré boli určené ako vhodné pre vylodenie prípadného nepriateľa. Išlo o objekty pri Moravskom Jáne (na jeho prehradenie boli určené tri pevnôstky, pri Prievoze (4 objekty), západne od Gajár (4 objekty), pri Suchohrade (4 objekty), neďaleko Záhorskej Novej Vsi (5 objektov), Vysokej pri Morave (3 objekty), oproti Marcheggu (3 objekty) a pri moste Devínska Nová Ves - Marchegg (3 objekty).

Konkurzy

Riaditeľstvo opevňovacích prác pôvodne plánovalo všetky objekty úseku dolného toku Moravy, teda na území Slovenska zadať ako jeden celok staviteľovi Ing. Fričovi, ktorý bol na takýto rozsah prác kapitálovo, technicky a personálne vybavený. Odmietol však akceptovať požiadavku vojenskej správy na vysokú zľavu. Riaditeľstvo opevňovacích prác preto rozdelilo líniu na 5 úsekov (viď. obrázok) "L II až L VI" a na každý z nich vypísalo samostatný konkurz.

Pre úseky L II a L III podal najlepšie ponuky Ing. Frič, takže ich realizáciu získal. Úsek L IV pri Jakubove získali stavitelia Blažko a Štern z Malaciek. Najťažšie úseky L V a L VI boli Ing. Fričovi zadané až 30.6.1938. Do októbra 1938 stihli obe firmy na svojich úsekoch vybetónovať z 286 vytýčených pevnôstiek len 131, t.j. 45,8%.

Celkom bolo na území vtedajšieho Československa do októbra 1938 vybudovaných 5.832 objektov vzor 37. Cena jedného objektu sa pohybovala okolo 60.000,- Kč.

Ich osud

Vzhľadom na to, že štátna hranica na rieke Morave sa nezmenila ani po mníchovských a viedenských "zmluvách", pokúsilo sa v novembri 1938 veliteľstvo 7. armádneho zboru začleniť opevnenia do komplexu obranných plánov. Tento pokus však stratil opodstanenie vtedy, keď Nemecko zabralo časť územia pri sútoku riek Dyje a Moravy, a tak sa dostalo do tyla opevnenej línie. Opevnená línia, aj keď ešte nebola úplne dobudovaná, stratila svoj zmysel.

Na rozdiel od iných úsekov obrany neboli bunkre pozdĺž dolného toku rieky Moravy počas vojny zničené, či poškodené a väčšinou sa v dobrej technickej kondícii zachovali dodnes ako nemé pamätníky vojnového ošiaľu. Našli sa aj podnikavci, ktorí ich v rámci možnosti reprofilovali na uskladnenie zeleniny. Po rokoch tak môžu tieto kopy betónu slúžiť niečomu užitočnému ...

Peter Juza, Miroslav Juza

Použitá literatúra:

Juza,P.: Nemé pamätníky vojnového ošiaľu. In: Záhorák roč.34.,č.8
kol.: Vojenské dejiny Československa III. diel, Praha 1987
kol.: Slovensko I. Dejiny. Bratislava 1978
kol.: 20 let Československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938
Vondrovský,I.: Opevnenia pri rieke Morave. In: Historická revue č.9/1993

Vývoj cestnej siete na Záhorí

Obdobie od pol. 16. st. do konca 17. storočia

Zmeny, ktoré prebiehali na politickej mape strednej Európy v 16. storočí sa citeľne dotkli Slovenska. Smrťou kráľa Ľudovíta II. sa rozpadla česko-uhorská personálna únia a na uvoľnené miesto nastupuje dynastia, ktorá oň usilovala už vyše storočia. Habsburgovci zo svojho sídla Viedne postupne presadzujú centralistickú politiku. Z Balkánu sa do strednej Európy tlačí výbojná Osmanská ríša, ktorá sa na desiatky rokov usadzuje v Uhorskej nížine a svojimi vojenskými akciami pustoší všetko naokolo. Voči centralistickým a absolutistickým snahám Viedne, na obranu svojich stavovských výsad, vystúpila v 17. storočí uhorská a sedmohradská šľachta v mnohých protihabsburských povstaniach.[1] Neváhala sa spojiť ani s Turkami, ktorí využívajúc tieto rozpory obsadzovali ďalšie územia a pevnosti v Uhorsku.

Centralizačné opatrenia a užšie ekonomické zväzky medzi jednotlivými krajinami monarchie si vyžiadali rozšírenie siete obchodných ciest a vzhľadom na turecké nebezpečenstvo aj vytvorenie nových komunikácií obchádzajúcich ohrozené oblasti. Budovali sa poštové spojenia medzi Viedňou a jednotlivými oblasťami Uhorska.

I v období druhej polovice 16. storočia a celé 17. storočie (poznačené ničivými vojenskými akciami) zohralo Slovensko dôležitú úlohu v zahraničnom obchode Uhorska. Záhorie svojou polohou, komunikačnou sieťou, ktorej predchádzajúce obdobie hospodárskeho rastu tu ležiacich mestečiek a dedín vytvorilo priaznivé podmienky pre jej ďalší rozvoj, sa naďalej podieľa na medziregionálnom, a to znamená i na medzinárodnom obchode. Po privilegovaných cestách sa okrem vojsk pohybujú i kupci smerujúci na trhy do Čiech, Moravy, Rakúska a naopak, kupci týchto krajín prichádzajú za obchodom do Uhorska.

Hlavné cesty sú v pozornosti centrálnych uhorských i dvorských inštitúcií. Význam kráľovských ciest je zrejmý z dekrétov jednotlivých kráľov, ktorými predlžujú platnosť privilégiá Karola Róberta.[2]

Vývoj kvality cestnej siete v druhej

polovici 16. storočia a po celé 17. storočie, napriek takmer permanentnému vojenskému konfliktu cisárskych vojsk s povstalcami, spel k technicky dokonalejším formám.

Pri hlavných cestách sa budujú odtokové priekopy, stavajú sa kamenné mosty a na križovatkách ciest osadzujú orientačné smerové tabule. O stave komunikácií v druhej

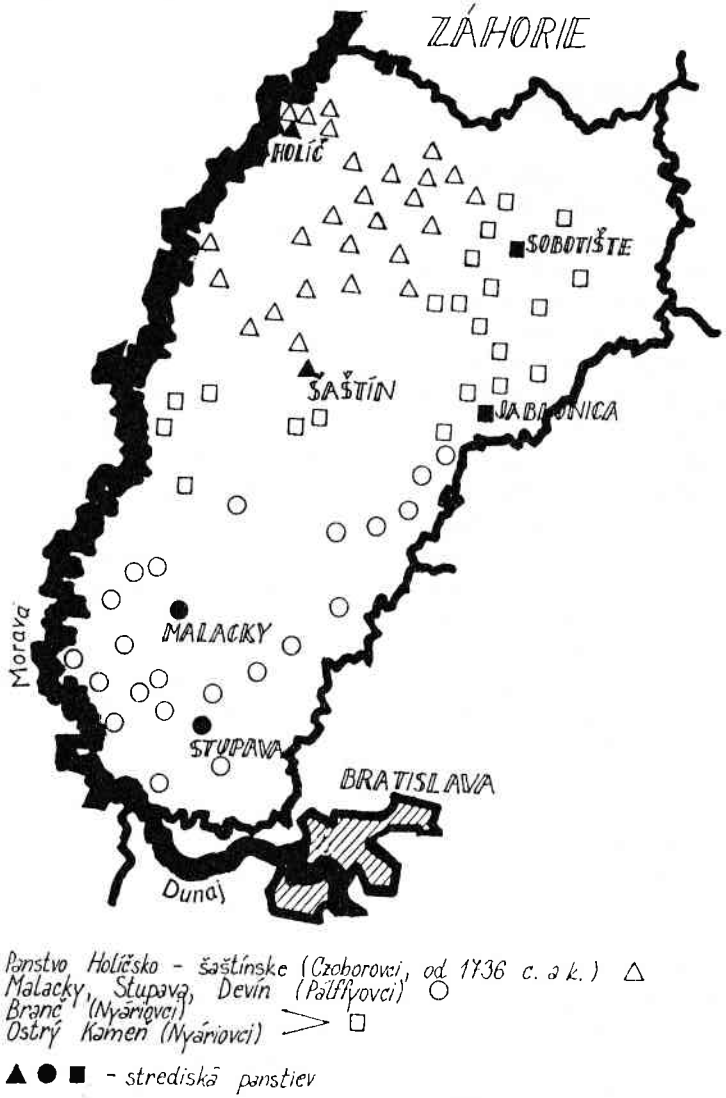

polovici 16. storočia si môžeme urobiť určitý obraz zo správy o delení majetku panstva Holíč medzi Bakičovcov a Czoborovcov v roku 1554, kde sa spomína kráľovská cesta z Holíča do Stráží s priekopami okolo nej, ktoré slúžili k odtoku vody v čase dažďov.[3]

Česká cesta získava na strategickom postavení po nástupe Turkov do Uhorskej nížiny. Spájala východné územia kráľovského Uhorska nielen s Čechami, ale i s Rakúskom.

I miestna cestná sieť na Záhorí v priebehu 16. a 17. storočia vykazuje rad zmien. Vplyvom dotvárania sa feudálnych panstiev, rozvojom panského, majerského hospodárenia sa formuje nová štruktúra miestnej cestnej siete vychádzajúca zo sídiel panstiev. Najväčšie zmeny v štruktúre miestnej siete ciest sa udiali na južnom Záhorí, na panstve rodu Pálffyovcov, kde bolo sídlo ústrednej správy panstva premiestnené z Malaciek do Marcheggu, čím nadradenosť ciest sever-juh zaniká. Pálffyovci sa postupne stali majiteľmi panstiev Devín, Stupava, Malacky na ľavom brehu rieky Moravy a panstiev Krumbach, Kirchschlag, Marchegg, Stübing v Rakúsku. Na severe Záhoria ležalo holíčsko-šaštínske panstvo Czoborovcov, ktoré získali od kráľa Mateja už koncom 15. storočia. Centrami tohto panstva boli Holíč a Stráže, obe mestečká ležiace na významnej kráľovskej ceste. Panstvá Czoborovcov a Pálffyovcov od seba oddelovalo panstvo Ostrý Kameň, ktorého vlastníkmi boli Nyáriovci, podobne ako i panstva Branč.

Hospodársko-správne väzby centra panstva so všetkými mestečkami, dedinami, majermi patriacimi panstvu a obchodné väzby s okolím vyvolávali potrebu riešiť nedostatky kvality ciest na území toho - ktorého panstva vlastnými prostriedkami. A že to neboli len malé projekty, dokumentuje prípad mostu cez rieku Moravu medzi Holíčom a Hodonínom, ktorý dal vystavať Ján z Lipého po dohode s Czoborovcami.[4]

Brody a drevené mosty cez malé riečky a potoky sú nahradzované kamennými mostami, budujú sa hrádzové cesty, čím sa vytvárajú zo sezónnych ciest celoročne používané cesty.

Vladimír Petrovič

Poznámky:

1. Sériu povstaní začalo Bočkaiovo povstanie, potom nasledovali povstania, ktoré viedli Betlen, Juraj I. Rákoci, Tököli, František II. Rákoci.
2. Privilégium Karola Róberta predĺžili v tomto období Ferdinand I. v roku 1558, Ferdinand II. v roku 1627 a Ferdinand III. v roku 1649.
3. Šátek, J.: Holíčsko-šaštínske panstvo. Rukopis v ŠOKA Skalica, s. 24.
4. Hosák, L.: Dějiny města Hodonína. Rukopis uložený v archíve Musea Hodonínska v Hodoníne. s. 64. Most sa spomína pri riešení hraničných sporov medzi Holíčom a Hodonínom v roku 1549.

Ferdiš Juriga

Medzi najvýznamnejšie osobnosti slovenského národného života na začiatku nášho storočia patrí Dr. Ferdiš Juriga, ktorý bol vyše 23 rokov reprezentantom slovenského národa v zákonodarných orgánoch v takých časoch, ktoré poznamenali historický vývoj Slovákov. Svojím pôsobením vo veľkej miere prispeli k zachovaniu a upevneniu národného povedomia, najmä medzi prostým slovenským ľudom.

Jeho životné osudy sú spojené s novodobou históriou národa, v ktorej bol poprednou osobnosťou.

Pochádzal z Gbelov, kde sa narodil 12.10.1874 v národne uvedomelej rodine. Jeho dvaja strýcovia boli významní národní činitelia a kňazi. Prvým bol Ján Juriga, opát a ostrihomský kanonik, ktorý sa postaral o Jurigove štúdiá a bol aj jeho ochrancom a hostiteľom v Ostrihome, druhým bol Jozef Juriga, karmelitán, spovedník rábskeho biskupa a neskoršie arcibiskupa a kardinála Jána Šimora. Jurigovými ujcami boli Andrej Kubina, kňaz a spisovateľ, dolnokrupiansky farár, spovedník a dôverník grófky Chotekovej, neskôr manželky arcikniežaťa Ferdinanda, a jeho brat Dr. Jozef Kubina, pravotár, mnohoročný poslanec za svätojánsky okrsok v uhorskom parlamente.

Jurigova matka Mária, rodená Hurbanová, spojená s rodinou Osvaldovskou - to bolo silné národné zázemie jeho pôvodu, na ktoré po celý život nadväzoval.

Po štúdiách v Ostrihome a na viedenskom Pázmáneu bol roku 1898 vysvätený za kňaza. Ďalším štúdiom získal doktorát teológie. Ako kaplán pôsobil vo Veľkej Mani, Palárikove a Leviciach. V roku 1905 sa stal farárom vo Vajnoroch. To bolo požehnaním nielen pre Vajnorčanov, ale aj pre Slovákov v Bratislave, kam často dochádzal ako redaktor Katolíckych novín.

Všade, kde pôsobil, držal sa svojho hesla: "*Za tú našu slovenčinu - za tú našu chudobu!*". Bojoval proti vykorisťovaniu ľudu maďarskými statkármi i skorumpovanou verejnou správou a organizoval svojpomocné potravné a úverové družstvá. Roku 1906 bol napriek tvrdému teroru zvolený do uhorského parlamentu, no zakrátko nato bol za svoje články Ohrňme si rukávy a Faraoniti a herodiáni odsúdený na dva roky väzenia, ktoré si odsedel vo Vacove.

V roku 1913 založil spolu s Andrejom Hlinkom Slovenskú ľudovú stranu, ktorej sa stal Hlinka predsedom a Juriga tajomníkom. Obaja spolupracovali s českými katolíkmi a zúčastnili sa aj na ich zjazde v Olomouci. Po odchode Dr. P.Blahu do 1. svetovej vojny bol jediným slovenským poslancom v uhorskom sneme. Tu dňa 18.

októbra 1918 požadoval pod vplyvom Wilsonových mierových bodov pre slovenský národ právo na samourčenie a odmietol snemu právo hovoriť v mene slovenského národa s tým, že toto právo má iba Slovenská národná rada ako jediná politická reprezentantka Slovákov. V októbri 1918 bol členom SNR a jej výkonného výboru a spoluautorom Deklarácie slovenského národa z 30. októbra 1918.

V decembri 1918 ho zvolili za podpredsedu Slovenskej ľudovej strany. Po desiatich rokoch sa s ňou rozišiel v súvislosti s Tukovým procesom, lebo Juriga pokladal Tuku zo maďarónskeho agenta.

Juriga sa angažoval aj v Matici slovenskej a Slovenskej lige, ktorej bol od roku 1920 podpredsedom.

Svoje politické názory a históriu boja o slovenský národ uverejnil v knihách Blahozvestovanie /1905/, Lúčenie /1907/, Písma, ktoré počas krvavej sveta potopy napísal ... 1-2 /1919/, no najmä Blahozvesť kriesenia slovenského národa a slovenskej krajiny /1934/.

Isté rozpory mal aj s cirkevnou vrchnosťou, keď požadoval výmenu maďarských biskupov a maďarónskych prelátov a zavedenie slovenčiny do bohoslužieb. Z politického života odchádzal v tridsiatych rokoch, keď sa usadil vo svojom rodinnom dome Jurigrade na rozhraní Devína a Karlovej Vsi.

Zomrel vyše 76-ročný dňa 23. novembra 1950 v Bratislave a pochovaný je v Slávičom údolí.

Na predvolebom zhromaždení na Záhorí sa Jurigu jeden z voličov pýtal, čo je to tá politika. Juriga si položil ruku na stôl a vyzval strýčka, ktorý dal túto otázku, aby ho poriadne cez tú ruku udrel. Strýc sa rozohnal, Juriga zdvihol ruku zo stola a strýček sa poriadne udrel do ruky. "Tak vidíte, to je politika!" povedal Juriga.

* * * * * * * * * * * * * * * * *

Na istej predvolebnej schôdzi, na ktorú nechodili len Jurigovi stúpenci, ale aj protivníci, jeden z českých účastníkov útočil na katolíkov. Vraj Koniaš aj s dragúnmi pálili knihy, a tak zavádzali medzi ľudí temno. Juriga mu odpovedal: "Pane, ako vidím, čítali ste Jiráskove Temno, ale z toho temna vám v hlave mnoho ostalo!"

* * * * * * * * * * * * * * * * *

Raz zvolal F.Juriga na Záhorí predvolebnú schôdzu. Miestnosť, ktorú si pre to zabezpečil, obsadili však v predstihu príslušníci sociálnej demokracie a komunisti, ozdobení červenými klincami a stuhami, ženy s červenými šatkami na hlavách. Keď Juriga prišiel na schôdzu, videl, že miestnosť je plná takto označenými poslucháčmi. Nestratil však duchaprítomnosť. Prítomné zhromaždenie oslovil takto: "Milí prítomní, túto miestnosť som si na dve hodiny najal ja. Som na dve hodiny jej užívateľom. Vy ste teda mojimi hosťami. Verím, že nikto z vás neporuší starý slovenský mrav a zvyk spojený s pohostinstvom." Týmto nezvyčajným oslovením boli tí, čo prišli jeho schôdzu rozbiť, tak zaskočení, že nič nepodnikli, aby schôdzu rozbili. Tak sa zhromaždenie, na ktorom Juriga vyložil svoj volebný program, odohralo v úplnom pokoji.

* * * * * * * * * * * * * * * * *

Ostrihomský arcibiskup a kardinál Ján Černoch, pôvodom zo Skalice, robil vizitáciu vo svojej arcidiecéze. Navštívil aj Levice, kde vtedy kaplánoval Ferdiš Juriga, jeho rodák - Záhorák, s ktorým sa dlhé roky poznal. O Jurigovi mu hlásili, že svojským spôsobom vysvetľuje katechizmus. Napr. učil, že keď ti dá niekto zaucho, nemáš nastaviť druhé líce, ale vrátiť mu hneď dve.

Na vizitácii sa chcel presvedčiť, či sa takéto správy zakladajú na pravde. Medzi rečou povedal Jurigovi: "Tak ja som žiačik a vy so mnou začnete katechézu." Nuž Juriga začal: "Tak ako sa menuješ ?" "Ján", odpovedal Černoch. "Dobre, Janko, máš veľkého patróna, musíš sa dobre učiť sväté náboženstvo, aby si sa mu zaľúbil. Ale voľačo ti poviem, Janko. Keď hovoríš s velebným pánom, máš si pekne zložiť čiapočku a postaviť sa."

Po tomto sľubnom úvode kardinál naznačil, že mu to ako ukážka stačí a pochválil Jurigu za originálnosť jeho vyučovania.

* * * * * * * * * * * * * * *

Jurigovi farníci boli s deputáciou u pána kardinála, zagratulovali mu k narodeninám a doniesli mu ako dar slovenské výšivky a čipky na alby. Keď sa záhorácki strýčkovia vrátili, rozprávali Jurigovi o prijatí. Juriga sa ich pýtal: "No a pán kardinál vás niečím pohostil?" "Jój, jedla aj pitia tam bolo dosť, ale núkania nebolo, nuž sme mali suché huby." To preto, lebo Záhoráci sú navyknutí vziať si iba po treťom ponúknutí.

* * * * * * * * * * * * * * *

Ferdiša Jurigu sa raz pýtal jeden z farníkov: "Dôstojný pane, prečo sa tak ticho modlíte a prečo tak hlasito kážete?" Juriga odpovedal: "Keď kážem, hovorím k ľuďom, ktorí sú hluchí na napomínanie, keď sa však modlím, hovorím k Pánu Bohu a ten nie je hluchý."

* * * * * * * * * * * * * * *

Keď na základe mníchovského diktátu koncom septembra 1938 fašistické hitlerovské jednotky obsadili Petržalku, žiaľ, pripadol im - vraj zo strategických dôvodov - aj staroslávny Devín. Hranica sa tiahla až do chotára Karlovej Vsi, tesne k vodárni.

Keď sa určovala definitívna línia hranice, vtedy Dr. Martin Sokol, predseda Slovenského snemu, požiadal, aby sa Slovensku ponechal ten malý kúsok kopca nad Karlovou Vsou.Odôvodnil to takto: "Keď už nám zhabali Nemci Devín - slovenský Velehrad, nech nám ostane aspoň "Jurigrad". Bol to dom, v ktorom dožíval svoj pestrý život Dr. Ferdiš Juriga.

* * * * * * * * * * * * * * *

Pri jednej z Jurigových zapálených rečí v pražskom parlamente začala ho hlučne prerušovať jeho odporkyňa - poslankyňa Fraňa Zeminová. Juriga sa nedal vyrušiť. Hlasno zavolal. "Hej, ozvala sa trúba jerichovská! Ale je to falošný hlas, koniec sveta ešte nebude, a keď bude, tak len toho jej! ..."

Dušan Janota

Zvolil si krásu

(k 100. výročiu od narodenia profesora Karola Plicku)

Často opakovanou myšlienkou K.Plicku bola veta, ktorú vyslovil Anatole France: *"Keby som si mal vybrať medzi krásou a pravdou, neuvažoval by som: zvolil by som si krásu, pretože som si istý, že obsahuje v sebe vyššiu a hlbšiu pravdu ako pravda sama."*

O tak všestranne nadanej a energie plnej osobe, ako bol prof.Karel Plicka sa veľmi ťažko píše na pár riadkoch. Než sa však zmienime o jeho nezabudnuteľnej práci aj v našom regióne, pripomenieme si jeho najdôležitejšie biografické údaje.

14. októbra 1894 sa narodil ako syn českých rodičov vo Viedni. Po maturite na Učiteľskom ústave v Hradci Králové v roku 1913 odchádza do Švédska ako člen husľového kvarteta, aby pokračoval ešte ďalej v štúdiu husľovej hry v Nemecku. V rokoch 1916-1917 je vojakom vo Viedni, ale súčasne členom orchestra a spevákom v zbore Viedenskej dvornej opery a opäť študuje. Spoluzakladá spevácky zbor Českej filharmónie a stáva sa jej prvým dirigentom. Na odporúčanie Leoša Janáčka a Vítězslava Nováka, ktorí ho najviac zasvätili do tajov hudby a jej vnímania a zapisovania, je prijatý ako zberateľ ľudovej piesne do služieb Matice slovenskej. Na Univerzite J.A.Komenského v Bratislave študuje národopis a hudobnú vedu.

V roku 1928 nakrúca svoj prvý film Za slovenským ľudom, v roku 1929 Po horách po dolinách a v rokoch 1930 - 1933 filmovú pohľadnicu Zem spieva (Filmy dostávajú významné ocenenia v Benátkach a Florencii).

Našu prvú fotografickú reprezentačnú publikáciu s názvom Slovensko vydáva K.Plicka v roku 1937. Spoluzakladá Školy umeleckých remesiel v Bratislave, kde vedie filmový odbor, vysokú filmovú školu na Akadémii múzických umění v Prahe. V roku 1968 je mu udelený titul národný umelec. 5. mája 1987 umiera a 30. októbra je pietna spomienka s uložením urny na Národnom cintoríne v Martine.

Vo všetkých odboroch - ako fotograf, tvorca filmov, zberateľ ľudových piesní a rozprávok, hudobník, pedagóg - vytvoril na vysokej úrovni významné diela, ktoré sa stali navždy cenným majetkom slovenského národa. Plickovo krédo *"Je v tom vlastne kus tragédie národa, ak zmizne jeho najvlastnejšia tradičná kultúra skôr, ako sme ju poznali a zhodnotili,"* hovorí veľa. Napríklad aj to, prečo s takými schopnosťami a znalosťami putoval radšej po slovenských dedinách a zachytával to, čo by bez neho asi naozaj upadlo do zabudnutia.

Jedna z najvýznamnejších zbierok K.Plicku vznikala v 20-tych rokoch v Moravskom Sv.Jáne a knižne vyšla v roku 1928 pod názvom Eva Studeničová spieva. Zbierka obsahuje výber piesní ľudovej speváčky E. Studeničovej, zväčša baladickej povahy a voľnejšieho tempa. V týchto piesňach mohla speváčka naplno využiť schopnosť zdobenia základnej melódie. Sám zapisovateľ o nej povedal: *"Bohaté fioritúry nástrojovej určitosti, ktorými hýrilo jej skvelé ornamentálne umenie, neboli tu akousi ozdobou improvizačnej povahy, ale nerozlučným, ba základným znakom jej neobyčajnej reprodukcie. Sú ľudoví speváci azda šťastnejší zo stránky hlasovej, možno navonok i temperamentnejší, ale v zdobenom, cifrovanom speve a vzorne vokálnom prednášaní piesní bola len jedna Eva Studeničová."*(Eva Studeničová spieva z piesňovej zbierky Karola Plicku, 2.vyd.,Martin,1984,s.79). Zberateľská ctižiadostivosť viedla K.Plicku k tomu, aby našiel viac takýchto výnimočných nositeľov hudobných tradícií. Dlho sa mu to nedarilo, až napokon v rakúskej oblasti Moravského poľa (v slovenskej obci dolného Rakúska) zastihol doznievanie podobného ozdobného spevu. Tieto piesne, spolu s piesňami z Moravského Sv.Jána, uverejnil zberateľ v Slovenskom spevníku I.(Bratislava-Praha,1961), kde K.Plicka píše: *"Spev zdobený vo vlastnom zmysle slova zastupujú nám v spevníku piesne zo Záhoria a z východného Slovenska. Bývali to prekrásne spevy, ktoré znamenali vrchol ľudového speváckeho podania slovenského."*

Ku koncu roka 1994 organizujú rôzne inštitúcie pri príležitosti 100. výročia od narodenia Karola Plicku viaceré podujatia, venované tejto významnej osobnosti slovenskej a českej kultúry.

Peter Michalovič

425 rokov od založenia obce Mokrý Háj

U väčšiny obcí nie je známy presný dátum ich vzniku. Niektoré trvajú i tisícročia alebo niekoľko storočí, v niektorých ešte žijú ich zakladatelia.

Obyvatelia Mokrého Hája poznajú dátum založenia svojej obce presne. Ich obec vznikla pred 425 rokmi 25. augusta 1569.

Po bitke pri Moháči Turci začali trvalo obsadzovať južné časti Uhorska. Najviac turecká okupácia postihla najbližšie Srbsko a Chorvátsko. Časť tamojšieho obyvateľstva, najmä zámožnejší, zásobení peniazmi a cennosťami, čo vládali uniesť, utekala do severnejších krajov. Iste predpokladali, že sa po krátkom čase vrátia do svojho domova. Lenže turecká okupácia sa predlžovala a rozširovala i na ďalšie kraje a nádej na návrat sa strácala. Utečencov čakal trpký osud ľudí bez domova, ktorí nachádzali útulok u cudzích ľudí, ale len dokedy sa neminuli peniaze a cennosti. Skoro vychádzali na mizinu a boli nútení hľadať si nové prostriedky obživy. Tak vznikali viaceré chorvátske osady na západnom Slovensku a južnej Morave. Napríklad Šenkvice, Chorvátsky Grob, Jarovce a ďalšie. V niektorých sa dodnes zachoval chorvátsky svojráz, reč, zvyky, kroje, živé kontakty s krajinou pôvodu.

Mešťania kráľovského mesta Skalice po vyslobodení sa z moci strážnických pánov zo Žerotína v roku 1568 začali horlivo zveľaďovať svoje mesto. Do mesta prijali niekoľkých bohatších utečencov, ktorí si v meste mohli zakúpiť domy aj s pozemkami. Lenže nápor chudobných utečencov do mesta bol veľký, vedenie mesta preto rozhodlo, že dovolí utečencom usadiť sa na pustej a neobrábanej pôde skalického chotára, z ktorej nemalo nijaký osoh. Latinskou listinou s dátumom 25. augusta 1569 richtár a mešťanostovia založili novú poddanskú dedinu.

Prvými osadníkmi Mokrého Hája, ako to jasne vyplýva zo zakladajúcej listiny, boli Chorváti. Pri súpise mokrohájskeho poľa 24. júla 1587 je udaných 78 mien chorvátskych kolonistov. V roku 1631 holíčsky zemepán Imrich Czobor žaloval Skalicu, že mokrohájski poddaní roku 1602 zabrali jeho popudinský les, vymenoval ich mená chorvátskeho pôvodu i s chorvátskou podobou krstných mien. /Ivan, Pero, Jurko, Miko, Ičko, Stano, Stanče, Maruša, Žofka, Barbuša, Katuša, Jelka, Vrana, Jeva/. Udáva 82 mužov, 72 manželiek, tri vdovy a 18 dospelých synov. Vtedy nedosahoval počet obyvateľov ani 100 rodín. Od roku 1629 jestvujú už farské matriky na skalickej fare a tam sa okrem mien zo zakladajúcej listiny vyskytujú iné chorvátske mená napr.: Valentič, Kráľovič, Lukovič, Martinčič, Karenovič, Jakovlič, Chorvát, Antolovič, Petrovič, Putakovič, Klunič, Kucharič, Hradevič, Uhrovič, Vidnič, Lemetič, Popinovič, Ružič. Vtedy sa už vyskytujú medzi mokrohájskymi menami aj mená iného pôvodu, najmä české napr. Krajčír, Kupec, Černý, Blažek, Morávek, Soukup, Ptík, Nejedlík, Záhorák a podobné. Je teda zrejmé, že onedlho po založení obce sa v nej začínajú usádzať aj moravskí kolonisti. Toto miešanie zapríčinilo, že dedina rýchlo strácala svoj chorvátsky ráz, chorvátske piesne a ľudové zvyky.

Obec mala spočiatku viacej mien, ako Šenkvice, Mokrá Vez, Horvátfalu, až od roku 1608 začalo prevládať pomenovanie, ktoré obec nesie dodnes, Mokrý Háj.

Napriek všetkým ťažkostiam, s ktorými museli Mokrohájania zápasiť, obec sa vďaka húževnatosti obyvateľov zmáhala. Okolo roku 1720 bol celokrajinský súpis, z ktorého sa o Mokrom Háji dozvedáme, že tu žilo 42 sedliakov, 14 želiarov s domom, 11 želiarov bez domu a dvaja pastieri.

Mokrý Háj. V sedliackom dvore

Kanonický vizitátor v roku 1756 zapísal, že v Mokrom Háji je 340 dospelých katolíkov 99 detí a 6 židov. V roku 1840 tu bývalo 845 katolíkov a 9 židov.

Po zrušení poddanstva sa Mokrý Háj stal samostatnou obcou skalického okresu. Roku 1900 tu žilo 731 katolíkov a 10 židov.

Maďarizačný tlak neobišiel ani túto čisto slovenskú dedinu, čo sa odrazilo i v pomaďarčení názvu obce, no maďarizácia nemohla byť úspešná, lebo škola bola cirkevná a vyučovalo sa v slovenčine, po maďarsky okrem notára v obci nikto nevedel. V posledných desaťročiach pred vznikom ČSR boli aj Mokrohájania aktívne zapojení do osvetovej a národnobuditeľskej činnosti dr. Pavla Blahu a dr. Ľudovíta Okánika. Obec žila bohatým spoločenským životom. Už v roku 1900 založili podľa skalického vzoru Katolícky kruh. Mokrohájska dychová hudba mala dobrú úroveň. Účinkovala na Blahových divadelných zájazdoch po Morave a Čechách. Divadelní ochotníci v súbore Lipa hrávali až štyri predstavenia ročne. Na hody roku 1905 bola veľká slávnosť v Mokrom Háji pri príležitosti obnovy kostolíka. Maľovku urobil J. Kubíček z Uherského Hradišťa, nový oltár si objednali z Tyrolska od J. Rűnggaldiera, oltárny obraz premaľoval akademický maliar Gustáv Mallý. Oltárne plachty povyšívali miestne ženy, najmä Anna Kucharičová. Na slávnosti sa zúčastnil vedľa skalického dekana dr. Ľudovíta Okánika i krajinský poslanec, ostrihomský kanonik, neskôr kardinál dr. Ján Černoch.

Obyvatelia Mokrého Hája boli skromní a príčinliví. Snažili sa zveladiť si obec po stránke stavebnej i kultúrnej. V roku 1852 dokončili stavbu

nového kostola. Starý kostol, ktorý rozširovali v r. 1822 stál na cintoríne. Spolok Katolícky kruh postavil v roku 1927 - 1928 Katolícky dom. Stavbu financovali predovšetkým americkí Slováci, predovšetkým Imrich Kucharič, kňaz pochádzajúci z Mokrého Hája, ktorý sa na otvorení osobne zúčastnil. V roku 1954 ho rozšírili a v roku 1974 vybudovali nový moderný kultúrny dom. V roku 1947 - 1948 si Mokrohájania opravili kostol a vežu a z odkazu zomrelého Imricha Kuchariča opravili strechu. V roku 1956 postavili hasičskú zbrojnicu a v roku 1959 budovu miestneho národného výboru, dnes obecného úradu, v roku 1956 - 59 postavili obchod a hostinec.

Škola bola cirkevnou až do roku 1948. Starú budovu školy viackrát opravovali, až ju nie šťastným nariadením socialistického školstva v sedemdesiatych rokoch zrušili úplne a prebudovali ju na domov dôchodcov a dnes aj najmenšie deti sú nútené dochádzať do skalických škôl.

Od roku 1925 je v obci zriadená miestna knižnica. Obec pravidelne prispieva na jej udržiavanie a zveľaďovanie.

Mokrý Háj počas štyroch a štvrť storočia svojej existencie prešiel rozličnými fázami vývoja. Vznikol ako poddanská obec, vyvíjal sa v stiesnených pomeroch. Pôvodní chorvátski osadníci sa čoskoro poslovenčili a prijali medzi seba slovenských a českých prisťahovalcov. Svoju obec mali radi, pre ňu pracovali a v jej prospech vystupovali v každom období. I v dnešných nie jednoduchých pomeroch obnovili vežu kostola a usilujú sa pre zlepšenie životných podmienok zaviesť obecný vodovod a plynofikovať obec.

Na začiatku októbra sa stretli a slávnostne si pripomenuli výročie založenia svojej obce, aby s novým elánom vykročili do ďalších dní pracovať pre dobro svojej obce i celej ľudskej rodiny.

Podľa prameňov od Dr. Jozefa Šátka
a Dr. Zory Viestovej spracoval Ľudovít Košík

Výskum františkánskeho kostola v Skalici

(6. časť)

Náš cyklus o františkánskom kostole v Skalici uzavrieme posledným príspevkom, v ktorom si v krátkosti priblížime históriu františkánskeho rádu v Skalici.

Presné údaje o príchode františkánov do mesta nám nie sú známe. Svoj kostol si začali stavať v roku 1467, ale zmienky o ich prítomnosti sú už z roku 1442. Kostol, zasvätený Sedembolestnej Panne Márii bol dostavaný a vysvätený v roku 1484 a v tom období už pravdepodobne stála i najstaršia časť kláštora. Prvý

známy gvardián /predstavený kláštora/ bol istý Mikuláš z Moravy, ktorý sa spomína v roku 1469.

Až do roku 1535 sa nám o živote rádu nezachovali žiadne zmienky. V spomínanom roku vypukla v meste morová epidémia, ktorá zahubila takmer všetkých františkánov. Kláštor bol potom dlhé roky opustený a kostol odovzdaný do užívania fare.

Znovuosídľovanie kláštora sa začalo až v roku 1561, keď tu prišlo niekoľko rehoľníkov z juhu krajiny. Onedlho tu bola založená bohoslovecká rehoľná škola, kláštor sa rozširoval a jeho význam rástol. Ešte v 16. ale najmä v 17. storočí bolo do skalického kláštora prenesené sídlo provincie /tunajší rád patril k Salvatoriánskej provincii/ a konali sa tu generálne kapituly rádu. Tento významný fakt bol najmä v 17. storočí zatienený častými vojenskými konfliktami, plienením a rabovaním v nepokojných časoch stavovských povstaní. Žiaľ, tieto udalosti sa nevyhli ani františkánom v Skalici. V roku 1639 vypukol v meste veľký požiar, ktorému za obeť padli i stavby rehoľníkov. Len čo tí dokončili ich obnovu, vypukol zase mor /1645-6/, ktorý si vyžiadal i 17 obetí z radov františkánov.

Františkánska knižnica v skalickom kláštore

Pokojnejšie časy nastali až v druhej polovici storočia. V roku 1662 sa zaviedol prírastkový katalóg kláštornej knižnice, ktorá už vtedy obsahovala 600 zväzkov. V roku 1670 sa obnovili prerušené štúdiá filozofie a opäť zriadil noviciát. Počet rehoľníkov v tom čase bol vysoký /40/. Významným, hoci nie príjemným, medzníkom histórie rádu bol rok 1729, kedy vypukol v dejinách mesta snáď najrozsiahlejší požiar. Živel vtedy františkánom zničil organ, zvony, mnohé cenné pergamenové graduály a ďalšie písomnosti. Kostol i kláštor sa museli v nasledujúcich desaťročiach pracne opravovať a rekonštruovať.

Obdobie od druhej polovice 18. storočia bolo pokojné a františkánom sa vtedy podarilo dlhé roky udržiavať počet rehoľníkov. Tento stav však opäť netrval dlho, pretože do života všetkých rehoľ zasiahli známe reformy Jozefa II. Františkánsky rád toto nepriaznivé obdobie pretrval, ale za cenu mnohých obmedzení a znižovania stavu rehoľníkov.

19. storočie znamenalo pre skalických františkánov opäť významnú zmenu. Po predchádzajúcej likvidácii rádu jezuitov a paulínov nemal kto vyučovať na miestnom gymnáziu. V roku 1805 sa ho ujali františkáni a s prestávkami takmer do konca storočia bolo umiestnené v priestoroch kláštora.

Na prelome 19. a 20. storočia bol skalický kláštor vyňatý zo Salvatoriánskej provincie a podriadený generálnemu vikárovi v Trnave.

V tomto storočí františkáni prispeli významnou mierou ku kultúrno-spoločenskému dianiu v meste. Okrem tradičnej pastorácie a výuky náboženstva založili rôzne záujmové krúžky pre veriace deti a mládež, viedli divadelné krúžky a aktívne pomáhali i rozvoju telesnej kultúry skalických detí. Ich činnosť bola násilne prerušená v roku 1950, kedy boli u nás zlikvidované všetky mužské kláštory.

Po roku 1989 sa činnosť františkánov na Slovensku obnovila vo väčších mestách a je pravdepodobne len otázkou času, kedy kroky rehoľníkov opäť zaznejú i na starodávnych chodbách františkánskeho kláštora v Skalici.

Miroslav Minďáš

NÁŠ ROZHOVOR
s výtvarníkom Dušanom Grečnerom

Akú inšpirujúcu úlohu zohralo rodisko vo vašej tvorbe?

Mesto, kde sa človek narodí, je, samozrejme, výsledkom zhody okolností. Keď sa však už tak stane a rodičia sa s vami v tej chvíli neodsťahujú niekde inde, je to potom miesto, kde začínate do seba vstrebávať podoby sveta. Veď ak sa už narodíte, na niektorom mieste planéty s tým jednoducho musíte začať. Mne sa to prihodilo v Skalici, čo je na takýto začiatok rovnako dobré miesto ako ktorékoľvek iné, napríklad New York. S tým rozdielom, že v New Yorku sa nemôžete chodiť kúpať na "Baťák" či na Moravu. A ešte by sa asi našlo ďalších rozdielov, ale ako dieťaťu vám to zatiaľ nič nehovorí. Zapisujete si do podvedomia prvé vnemy, prvé úžasy, prvé strachy. "Vyhodnocovať" to ale začnete /ak vôbec začnete/ až v dospelosti, a to už spokojne môžete žiť tisíce kilometrov od rodiska. Myslím si, že iba ten, kto /opäť zhodou okolností/ zotrval v silovom poli svojho rodiska až do obdobia "vyhodnocovania", môže naozaj úprimne odpovedať na vašu otázku. Môj život sa vyvíjal inak a ani rozhodnutie venovať sa výtvarnej práci nebolo motivované natoľko potrebou kreativity, ako skôr potrebou komunikovať výtvarnou rečou

o veciach, ktoré som začal považovať za zásadné. To som už mal za sebou obdobia pobytu asi tak na štyroch rôznych miestach, pričom ma vždy viac zaujímali ľudia ako tie miesta.

Aký je to pocit žiť trvale mimo rodiska v centre výtvarného diania - v Bratislave?

Z toho, čo som už na seba prezradil, je zrejmé, že žiť mimo rodiska je pre mňa úplne bežný, normálny stav. Samotné mesto je už dnes iné. Rodný dom sa zmenil na nepoznanie, okolie školy vrátane hasičskej zbrojnice, za ktorou sme hrávali guličky, zmizlo. Morový stĺp už dávno nie je na svojom mieste. Vinohrady sa začínajú podobať na chatovú oblasť. Ešte že rubín je stále rovnako dobrý.

Dušan Grečner "Skamenelý čas", lept 1986

Čím sa v súčasnosti zaoberáte vo svojej tvorbe a čo chystáte do budúcnosti?

Zaoberal som sa teraz niekoľko týždňov "rekriminovaním", t.j. vyťahovaním z minulosti, pretože mi priatelia v Záhorskej galérii v Senici pripomenuli, že už mám na krku päťdesiatku. Zostavoval som výber prác na jubilejnú výstavu "Rekriminácie 1969-1994". Je to nevďačná drina a po jej zavŕšení som mal pocit, že som umrel. Teraz sa z toho spamätávam a do budúcnosti chystám návrh, aby sa takéto výstavy robili k 49. narodeninám, pričom päťdesiatku je treba nechať prejsť celkom bez povšimnutia. Pravdaže, aj po prípadnom schválení môjho návrhu už ja sám z neho nebudem mať nijaký osoh.

Ktorý kút Záhoria sa vám najviac páči a ku ktorému máte osobný vzťah?

Jediný kút Záhoria, ktorý mám zafixovaný v pamäti, je Skalica so všetkým, čo k nej patrí. Napríklad aj s cestou do Sudoměřic, kde sme peši chodili na skvelú "sodovku". Mala toľko bubliniek, že až pálili na jazyku, a to sa nám, neviem prečo, ohromne páčilo. Možno ma bude chcieť niekto presviedčať, že Sudoměřice nie sú Záhorie, ale ak je Záhorím Skalica, potom by som to s takou istotou netvrdil.

Aké vlastnosti si na Záhorákoch ceníte a čo im naopak zazlievate?

Ak sú Záhoráci to isté, čo Skaličania, potom si na Skaličanoch najviac cením schopnosť sebairónie, zmysel pre racionálny humor a nadhľad. Skalica je predsa len v "hraničnej zóne" Záhoria, odkiaľ už nie je problém dovidieť aj za rieku Moravu. Že je takýto pohľad obohatením, vedia sami najlepšie. Čo zazlievam Záhorákom? Že nie sú všetci ako Skaličania.

Cítite sa byť Záhorákom, aj keď trvale žijete mimo?

Neviem, či je osem rokov, prežitých v Skalici, dosť na to, aby sa niekto kvalifikoval na Záhoráka. Cítim sa byť Skaličanom, a to ešte dosť zahanbeným Skaličanom, pretože naozaj žijem trvale mimo a už by som dnes nedokázal plynule hovoriť parádnym skalickým nárečím. Uznávam, že je to vážna chyba. Na svoju obranu môžem uviesť iba to, že keď prídem navštíviť rodinu môjho v Skalici žijúceho brata, s veľkým potešením počúvam ich skaličtinu. Je to veselá melódia prvých ôsmich rokov môjho života.

Čím sa identifikujete so záhorským regiónom?

Až keď ste mi položili túto otázku, začal som prvý raz v živote uvažovať, že či vôbec. Ale niečo na tom asi bude. Identifikujem sa zrejme cez vlastnosti, ktoré som ocenil u Skaličanov a ktoré som na iných "miestach pobytu" v takej miere už nebadal. Usilujem sa v relatívnom zdraví prežiť všetky tie zúfalosti morálnych a politických zvratov a sklamaní, spoločenskú ľahostajnosť až pohŕdanie tvorivou prácou, vzdelaním či obyčajnou slušnosťou. A to sa inak nedá, než zachovaním si zmyslu pre humor, iróniu a sebairóniu, ale hlavne schopnosti nadhľadu. To je asi pre dnešok ten najcennejší skalický gén.

Rozhovor pripravil Štefan Zajíček

»»»

Kronikárom

Príručka Písanie a vedenie obecných kroník rozdeľuje svoju metodickú časť na tvorbu kroník v mestách, mestských častiach a obciach (pričom neprimerane veľa miesta venuje mestám). Zásady tvorby kroník platia a sú zhodné tak pre mestá ako aj pre obce a ich kroniky sa môžu (logicky) líšiť iba rozsahom zápisov (v mestách sa predpokladá väčší počet udalostí, organizácií a úradov). Hoci vo väčšine obcí a miest sa kronika už vedie, musíme sa venovať tejto problematike od úplného začiatku založenia kroniky. Najvhodnejším typom kníh pre tieto účely sú veľké (40x30 cm) knihy v koženej väzbe, najlepšie s papierovým ochranným obalom. Pri zaobstarávaní ďalších dielov je žiadúce ostať pri formáte a veľkosti prvého.

Pred samotným prepisovaním záznamov je potrebné vykonať nasledovné: očíslovať všetky strany kroniky, na prvú stranu napísať (ozdobne, prípadne farebne upraviť) text: Kronika obce, mesta ..., pod to zväzok, diel ... (číslo uviesť rímskymi číslicami). Uprostred strany by malo byť uvedené meno a funkcia predstaviteľa obce /mesta/ (starosta, primátor, v meste prípadne i prednostu úradu), meno kronikára a podpisy všetkých. Pod týmito údajmi sa umiestni okrúhla pečiatka. V spodnej časti tejto strany bude text :Tento zväzok, diel obsahuje ... strán, slovom ..... strán. Nakoniec sa tu vhodne umiestni dátum, ku ktorému bola kronika zriadená.

Na ďalší list začne písať kronikár svoj životopis. Nie je prirodzene možné nariaďovať jeho rozsah, ale bolo by vhodné, keby nepresahoval jednu stranu. Kronikár by v ňom mal stručne uviesť najmä údaje o svojom zamestnaní, odkedy vykonáva funkciu kronikára a prípadne, aké dôvody ho k tomu viedli. Po zapísaní kronikárovho životopisu je kronika pripravená prijať prvé zápisy. Tu je potrebné dodržať jednu zásadu, ktorá sa, žiaľ, často pri vedení kroník nerešpektuje. Pri každej zmene kronikára je nutné urobiť o tom záznam (prípadne uviesť i dôvody, ktoré túto skutočnosť ovplyvnili). Za tým by malo nasledovať číslo rozhodnutia príslušného orgánu, ktorým bol do fukcie ustanovený nový kronikár. Pod týmito údajmi by mal byť podpísaný starosta alebo primátor a nový kronikár, dátum zápisu a uhodnovernenie odtlačkom okrúhlej pečiatky.

Všetky tieto údaje by mali byť uvedené na ďalšom čistom liste za posledným zápisom. Na ďalšom liste nový kronikár napíše svoj životopis a zápisy v kronike môžu pokračovať. Zásadou by malo byť, že starý kronikár svoje zápisy ukončí ku dňu ukončenia funkcie kronikára. Ak z najrozličnejších dôvodov toto neurobí, v zápise o zmene kronikára sa tento fakt uvedie a

nový kronikár by mal všetky chýbajúce údaje v rámci zachovania kontinuity zápisov spätne zaznamenať.

Miroslav Minďáš

Z úvodu kroniky Petrovej Vsi

Kronikár o sebe

Úvod:

Prvým kronikárom tunajšej obce bola som ustanovená já, Anna Votavová, def. učiteľka. Nenarodila som sa tuná, ale bývam tu šesť rokov. Pochádzam z Věcova, malej dedinky na česko-moravskej vysočine. Po absolvovaní učiteľského ústavu v Brne, bola som zvolená na druhú stanicu, vtedy dvojtriednej rím. - kat. ľud. školy v Petrovej Vsi. Tu pôsobím od 1. septembra 1928 až doposiaľ. Správu školy vedie Ján Marhulík, org. učiteľ, ktorý ju prevzal 1. sept. 1927 po Pavlu Žiškovi, keď tento odišiel po 40 ročnom pôsobení v tunajšej obci do výslužby. Dlho však neužil odpočinku, zomrel náhle za krátky čas. Vďačný petroveský ľud ho vo veľkom počte vyprevadil na poslednej ceste.

Poloha

Popis obce:

Obec Petrova Ves, leží v údolí pri hlavnej hradskej, ktorá spojuje Moravu so Slovenskom a síce 10 kilometrov južne od Holiče. Obec začína sa tam, kde sa spomenutá hradská stretáva z hradskou od Gbel, ktorá ide smerom západným. V tom istom mieste odbočuje z hlavnej hradskej ulica, zvaná Radlinská (ľud. Druhá strana). Táto je z hlavnou ulicou, Štefánikovou (pozdĺž hradskej) spojená ulicou Prostrednou a Zadnou. Tam, kde táto ústi do ulice Radlinského, odbočuje z nej cesta smerom juhovýchodným k blízkej dedinke Letničiu, odkiaľ ľudia dochádzajú do miestneho kostola. Najchudobnejšia čiastka obce zvaná Kaniža, rozkladá sa po pravej strane hradskej (ideme-li smerom od Holiče) hneď pri vstupu do dediny. Ku Kaniži pridružuje sa miestny cintorín.

Škola

Po ľavej strane hradskej (od Holiče), je stará školská budova, v ktorej sú dve učebne, byt správcu školy a 1 izba pre učiteľa. Je veľmi starého pôvodu. Kedy bola postavená, nedá sa presne zistiť. Kanonická Vizitácia z roku 1756 ju spomína už ako jestvujúcu, opisuje jej polohu a poznamenáva, že niet v obci pamätníka, v ktorom roku sa stavala. V tých časoch bola jednotriedna, keďže návšteva školy nebola povinná. Po zavedení povinnej dochádzky školskej od 6.- 12. roku, XXXVIII. zákonným článkom z roku 1868, nestačila jednotriedka, preto r. 1879 bola o jednu triedu rozšírená.

Úvodný zápis z kroniky obce Petrova Ves
Kronika je uložená v ŠOKA Skalica

Dušnice a kostolík sv. Margity v Kopčanoch

Čerpajúc zo sekundárnych zdrojov, možno prísť k nie neopodstatnenej myšlienke, že vyslovený názor, či hypotézu historika M.Kučeru (Filozofický zborník 1958 UK-):" ...či ide o miestny názov Dušnice v Kopčanoch, súvisiaci s veľkomoravským osídlením, môže potvrdiť len archeologický výskum ...", potvrdil nezvratne archeologický výskum sídliska s pohrebiskom pri Kačenárni v Kopčanoch v roku 1961, vedený Ľ. Kraskovskou, čo pravda v roku 1958 nebolo známe a nemohlo byť do úvahy uvedenej vyššie zakomponované.

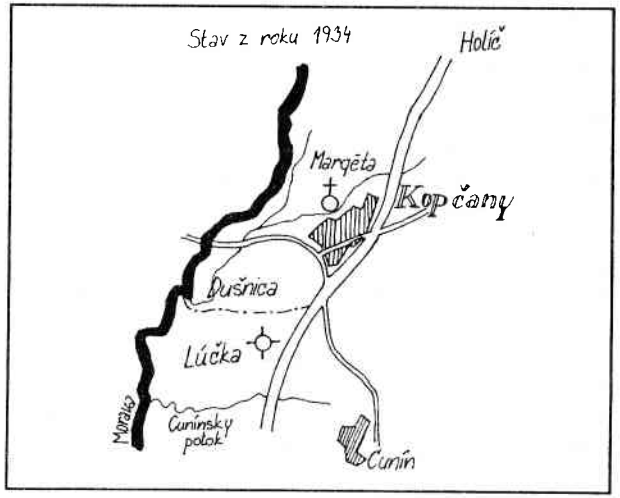

Situačný nákres kopčianskeho chotára

"Dušnice v Kopčanoch, ako ... špeciálny názov dušník - okrem rab, sluha (otrok, sluha) potvrdzuje skutočnosť, že v 9. storočí popri jestvovaní kostola, jestvovalo i vlastníctvo pôdy", lebo kniežatá ako vlastníci kostolov a ako svetskí patróni museli zabezpečiť cirkvi aj príjem z pôdy a nadpráce poddaných.

V súvislosti s týmto názvom je treba ešte zvýrazniť existenciu šaštínskeho arcidiakonátu, ktorý od 11. storočia svojou pôsobnosťou presahoval nielen slovenské Záhorie, ale zaberal i slovenské a moravské Pomoravie. Reprezentoval cirkevnú moc, neustále zdokonaloval registráciu a legislatívu celého územia.

Ak v súpise šaštínskeho arcidiakonátu sa v roku 1392 nachádza sedemnásť fár a medzi nimi i názov obce s farou v Kopčanoch, potvrdzuje to existenciu kostola a priamu súvislosť s názvom časti chotára Dušnice, z ktorého výnosu sa zabezpečovala údržba kostola, fary a služba kňazov. Názov "Dušnice" je odvodený od staroslovienskeho "dušník"-otrok, sluha, z ktorého práce sa tento výnos vytváral. Tým viac sa natíska myšlienka, že dnešná kaplnka sv. Margity v Kopčanoch existovala už v časoch Veľkej Moravy ako vlastnícky kostol kniežaťa na mikulčických Valoch a prislúcha k sídlisku a pohrebisku v Kopčanoch, spravovanom k tomu určeným náčelníkom osady, ktorého hrob č.58 sa na uvedenom pohrebisku odkryl.

V čase súpisu fár sa obec Kopčany už postupne vzďalovala od svojej pôvodnej osady. Na pôvodnom mieste ostala stáť iba jedna pevnejšia stavba - kostol. Týči sa uprostred poľnohospodárskej pôdy osamelá. Už netvorí dominantu pôvodnej osady, ani nestojí uprostred lužných lesov ako v 16. storočí.

Dušnice a kaplnka sv. Margity ostali symbolom dávnej minulosti v histórii Kopčian, dušnice ako ozvena čistého staroslovienského slova v priamom súvise so sakrálnou, historicky najznámejšou stavbou tohoto regiónu.

Rudolf Appel

Za Rudolfom Appelom

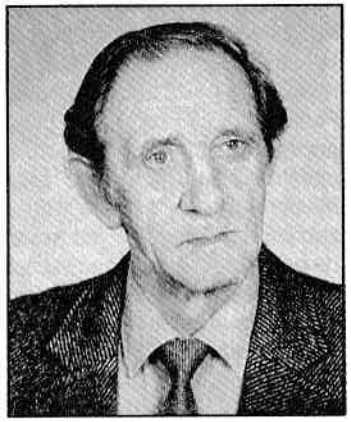

11. októbra sme sa v Považskej Bystrici rozlúčili s pánom Rudolfom Appelom, ktorý nás opustil 6.10.1994 vo Vyšných Hágoch vo veku 71 rokov.

Narodil sa 17. februára 1923 v Kopčanoch, kde prežil prvých 5 rokov. V r. 1928 sa s rodičmi sťahuje do Gbelov na "Farské". Po ukončení základného vzdelania absolvoval Vyššiu priemyselnú školu elektrotechnickú v Bratislave. V r. 1943 odišiel za prácou do Považskej Bystrice. Vyučoval na Strojnickej priemyselnej škole až do dôchodku v r. 1983. Po odchode na dôchodok sa začal venovať svojim dávnym snom. Zbieral materiál o histórii Kopčian a okolia, prispieval do regionálnej tlače. Je spoluautorom publikácie "Kopčany - dejiny obce", ktorú v r. 1992 vydal obecný úrad Kopčany pri príležitosti 600. výročia prvej písomnej zmienky o obci. Ťažká choroba prerušila jeho úsilie a tvorivú aktivitu. Kopčany a Záhorie strácajú v pánovi Appelovi zanieteného bádateľa regionálnej histórie.

Vladimír Grigar

Z dobovej tlače

Povodeň na prešporsko-nitrianskom Záhorí

Neni pamätníka, žeby tyto kraje vlasti našej, rozumieme západnú čiastku prešporskej a nitrianskej stolice, u rieky Moravy rozloženú, v tak pripozdenej dobe roku o Jáne, bola tak hrozná povodeň zachvátila, jako toho leta. Chotáre 16 dedín a mestečiek, slovenské obyvateľstvo majúcich, sú viac menej vytopené, najviac trpely obce Sv. Jány, Sekula, Dimburg, Malé Leváry, Uhorská Ves a Gajary, na dedinu Dimburg udrel tak silný prúd vody, že iba mimoriadnym napnutím síl pomocných odvrátiť sa mohlo jej úplné zahynutie v rozzlobených vodách. Spojenie medzi uhorským a rakúsko-moravským pobrežím udržuje sa hradskými cestami, založenými na pevných, 2 siahy výšky majúcich násypoch, tyto hrádze povodeň na viacerých miestach roztrhla a tak celý kraj zaplavila. Dosiaľ ešte stojí nepohnute násyp, medzi Sv. Jánmi a Cahnovom (Hohenau) na rakúskej strane, potom násyp medzi Malackami a Gajarmy, jako i medzi prve spomenutým mestečkom a dedinou, Uhorská Ves menovanou. Smutnej príhode tejto padlo už i 5 životov ľudských v obeť, mrtvé telá zahynulých pri veľkej účasti obecenstva boly do matky zeme uložené.

/Obzor roč.17., č.19., s.148/ Vybrala Mária Zajíčková

Z Gajar. Zle to bolo nedobre v našom Záhorskom okolí pri konci minulého roku, keď záhubná morová rana dobytka zúriť počala; jakým spôsobom táto záhuba udusená bola ? O tom chcem drahým rodákom trochu porozprávať. Veľký tunajší panský majer drží toho času v prenájme p. Levperg, medzi jehož veľmi početným dobytkom ukázali sa tu v Gajaroch prvé znaky dúlu. Na to dal privolať menovaný prenájemník miestneho rychtára p. Hrdlovič-a a prísažného p. Míček-a, potom pripojili ešte k sebe miestneho pána notára a odjeli do Pešti celú vec oznámiť. V krátkom čase došiel z Pešti zdravotný úradník, dal všetky kusy dobytka v celej obci a na tom majeri poprezerať, čoho následkom rozkázal, aby celé majerské stádo, 303 kusy, k omedzeniu ďalšej zkázy bolo zabito. K tomu cielu tedy privolali z Viedne 5 hodných mäsiarskych tovaryšov, ktorí dali sa do práce, tých majerských volov rad radom zabíjali a mäso zdravých kusov do bočiek solili. Platilo sa každému mäsiarovi 5 zl. na deň; poneváč ale nedostávalo sa potrebných bočiek (sudov) k nasoleniu toľkého mäsa: vešali zo 40 volov mäso v tých samých maštaliach, jako na dol. zemi zo slaninou, len na povetrí presušenou robievajú. Keď ale ani tu žiadnej zimy nebolo, tyto povešané zásoby mäsa zosmrdely sa, tak že zakopané byť museli. Za tým došlo zo Skalice vojsko do nakazených obcí, aby seno, slamu a iné, morový jed roznášajúci látky nikam nevozili, ani rožný dobytok z obce do obce nepúšťali: nuž tymito prísnymi krokmi podarilo sa mor udusiť. Tu v Gajaroch, okrem tých pádov na majeri, iba vo farskej maštali 3 kusy ochorely, ktoré tiež hnedky zabili.

Jakub Kvapil, kováčsky majster

Z dobovej tlače

SPRÁVY

Stupava

Dňa 14. októbra si mesto Stupava pripomenulo 725. výročie prvej písomnej zmienky. Na seminári, ktorý pri tejto príležitosti pripravili Mestský úrad a Mestské kultúrne stredisko v Stupave odzneli prednášky Dr. V. Turčana zo SNM Bratislava o pravekom osídlení Stupavy, profesora Dr. R. Krajčoviča, DrSc., z FF UK Bratislava o pôvode názvu Stupava a Dr. I. Mrvu z HÚ SAV Bratislava o prvých písomných prameňoch o Stupave a jej osudoch v stredoveku.

Zároveň bola v Kultúrnom dome otvorená výstava Stupava v dokumentoch.

Brodské

24. septembra 1994 oslavovala 25. výročie svojho vzniku miestna folklórna skupina v Brodskom. Oslava sa stala prehliadkou starých ľudových zvykov a tancov v podaní folklórnych súborov z Brodského, Kuklova, Cerovej a Radimova.

Inštalácia biskupa v Skalici

Dňa 3. septembra 1993 do funkcie biskupa západného dištriktu inštaloval v Skalici generálny biskup evanjelickej cirkvi augsburského vyznania Pavel Uhorskai skalického seniora Ivana Osuského. Slávnostnej inštalácie sa zúčastnili stovky veriacich z blízkeho i ďalekého okolia, vyše sto evanjelických kňazov a dozorcov z celého Slovenska, zástupcovia ostatných cirkví na Slovensku i minister kultúry SR Ľubo Roman.

Ivan Osuský sa narodil 6. augusta 1942 v Brezovej pod Bradlom. Svoje pôsobenie v evanjelickej cirkvi začal ako seniorálny kaplán na Myjave v roku 1965. 1. októbra 1967 sa dostal na evanjelickú faru do Skalice, kde bol 14. decembra 1969 zvolený a vyhlásený za riadneho farára v Skalici. Tu pôsobil až doteraz.

V roku 1972 bol zvolený za seniorálneho presbytera Myjavského seniorátu, v roku 1981 za seniorálneho zapisovateľa a v roku 1991 sa stal seniorom Myjavského seniorátu.

Zo srdca mu blahoželáme a prajeme veľa síl v náročnom poslaní.

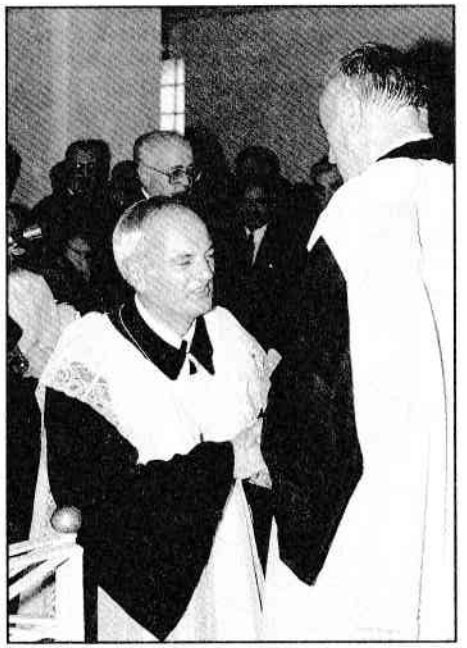

Inštalácia nového biskupa západného dištriktu ev. cirkvi a.v. Ivana Osuského

Vrbovce

600. výročie prvej písomnej zmienky si medzi ďalšími obcami bývalého brančského panstva pripomenuli i občania rázovitej kopaničiarskej obce Vrbovce. Pri tejto príležitosti sa začala predávať pohľadnica a publikácia o histórii obce, ktorú vydal OÚ.

Senica

Spomienkové podujatie a výstavu venovanú 90. výročiu narodenia JUDr. Ivana Horvátha pod názvom Vízum do Európy usporiadali 13. októbra v Záhorskej galérii v Senici Okresná knižnica, Regionálne kultúrne stredisko, Záhorská galéria a MsÚ v Senici. Výstava je otvorená do 10.11. 1994.

Moravský Sv. Ján

Dňa 21. septembra 1994 bol otvorený hraničný priechod medzi slovenskou obcou Moravský Sv. Ján a rakúskym Hohenau am March. Cesta pontónovým mostom cez rieku Moravu skracuje cestovanie zo severného Záhoria do Viedne až o 60 kilometrov.

Častkov

11. septembra 1994 si pripomenuli ekumenickými bohoslužbami v evanjelickom kostole za účasti biskupa západného dištriktu evanj. cirkvi a.v. Ivana Osuského a dekana rímsko-kat.cirkvi zo Senice Karola Martinka a ď., 600.výročie prvej písomnej zmienky o svojej obci v Častkove. Oslavu zavŕšil krojovaný sprievod s prehliadkou miestneho folklóru. Pri tejto príležitosti vznikla i príloha Záhoria 4 venovaná Častkovu.

Častkov. Z osláv 600. výročia prvej písomnej zmienky

Gbely

24.septembra 1994 si občania Gbelov celodenným programom uctili pamiatku svojho významného rodáka F. Jurigu, od narodenia ktorého uplynulo 12. októbra 1994 120 rokov. Pri tejto príležitosti bola odhalená na budove fary ministrom kultúry Ľubom Romanom pamätná doska s reliéfom Ferdiša Jurigu, ktorej autorom je prof. Juraj Meliš.

Na 22. etnomuzikologickom seminári v Nitre sa zúčastnili pracovníci ZM v Skalici s prednáškami Čepenie nevesty v Záhorskom regióne (PhDr. M. Zajíčková) a Ľudová pieseň, hudba a tanec v expozíciách regionálneho múzea (Mgr. P. Michalovič).

Šaštín

Tradičná púť k Sedembolestnej Panne Márii v Šaštíne sa tentokrát spolu so spomienkou na 70. výročie príchodu saleziánov na Slovensko uskutočnila v dňoch 15.,17.-18. septembra 1994.

4. Skalické dni

Už tradičné skalické dni, ktoré sa uskutočnili v dňoch 16. až 18. septembra s bohatým kultúrno-spoločenským programom sa začali v piatok odborným seminárom venovaným významnej osobnosti slovenskej historiografie a muzeológie, matičnému tajomníkovi, kňazovi Františkovi Víťazoslavovi Sasinkovi, jednému z najznámejších skalických rodákov. Odborná i laická verejnosť si mohla z úst Dr. E. Fordinálovej (SAV), Dr. Š. Hanakoviča (Spolok sv. Vojtecha), Dr. M. Otčenáša (UPJŠ Prešov) a Dr. Š. Baranoviča (MS) vypočuť prínosné príspevky dotýkajúce sa života a diela F.V. Sasinka. Po obede bola slávnostná vernisáž výstavy František Víťazoslav Sasinek - nestor slovenskej historiografie a muzeológie, ktorou jej autor Mgr. Vladimír Petrovič (ZM Skalica) priblížil životné osudy Skaličana F.V. Sasinka vo viacerých polohách (ako kazateľa, člena a tajomníka Matice slovenskej, publicistu, historika). Najväčšia časť výstavy bola venovaná prierezu Sasinkovej historickej spisby s kritickým komentárom. Spomienkové podujatie prvého dňa 4. skalických dní zavŕšila spomienková slávnosť venovaná F.V. Sasinkovi, P. Blahovi st., Ľ. Okánikovi a J.K. Viktorinovi, ktorej vyvrcholením bola slávnostná Svätá omša v r.k. farskom kostole svätého Michala.

"Ve Skalici na rínečku"

V sobotu a nedeľu vrcholil kultúrny program na námestí Slobody, farskom kostole sv. Michala a v Dome kultúry. Vystriedalo sa nespočetné množstvo hudobných skupín mnohých žánrov, nechýbala ani módna prehliadka, estrádne pásmo, bábkové divadlo a vystúpenia našich špičkových umelcov ako Dr. Ferdinanda Klindu a Evy Blahovej. Bodku za víkendom nabitým kultúrou dali chrámový zbor a orchester z Dolných Bojanovíc svojou Korunovačnou omšou a domáci folklórny súbor Skaličan.

Nové publikácie

Chrám Nepoškvrneného Počatia Panny Márie

Sprievodcu po františkánskom kostole v Malackách, zasvätenom Nepoškvrnenému Počatiu Panny Márie vydal vo forme 12 stranovej skladačky Farský úrad Malacky. V textovej časti podáva autor MVDr.Pavol Hallon opis jednotlivých kapitol vývoja tohto kostola, známeho rozsiahlej obci veriacich vzácnymi Svätými schodami. Umelecko-historický popis interiérov a mobiliáru chrámu doplňuje poznatkami ich historických osudov. Výrazným prvkom skladačky sú farebné fotografie a zväčšený formát niektorých z nich oživuje vyznenie grafickej úpravy. Možno len dúfať, že tento ediční čin zaujme i v ďalších farnostiach a nezostane ojedinelým. Súhrnom poznatkov stavia do nového svetla často dôverne známy objekt a predstavuje ho ako pamiatku s hodnotami, ktoré má takto možnosť poznať a oceniť každý záujemca.

* * * * * * * * * * * * * * * *

Stavebné pamiatky Skalice

Počas štvrtých Skalických dní sa dostala na trh dlhoočakávaná publikácia v trojjazyčnej mutácii Skalica - Stavebné pamiatky. Vydala ju Nadácia na ochranu kultúrnych pamiatok v Skalici, ktorá svojou činnosťou stále výraznejšie napĺňa svoje poslanie - prispieť ku skvalitňovaniu starostlivosti o pamiatky, získavať a vynakladať financie na tento účel, propagovať ich a zapájať do živého kultúrneho diania v meste.

Nadácia, ktorá vznikla na jeseň roku 1991 v súčasnosti pracuje v zložení Ing.M. Srholec, primátor Skalice, Ing.J. Hlavatý, Mgr.R. Liščák - Mestský úrad Skalica, Ing.J. Blaha, Ing.J. Grešová, Úrad životného prostredia Skalica, Mgr.M. Minďáš, ŠOKA Skalica, PhDr.V. Drahošová, Mgr.P. Michalovič a J. Pardubský, Záhorské múzeum Skalica. Svojimi akciami a ediční činnosťou vstúpila do povedomia obyvateľov mesta a získala si široký okruh priaznivcov, o čom svedčia jej vypredané kultúrne podujatia v Jezuitskom kostole, ako i záujem o tlače.

Nová publikácia je reprezentatívnou prehliadkou stavebných pamiatok historického jadra mesta - kostolov a kláštorov, hradieb, významných meštianskych domov a drobnej sakrálnej architektúry v celofarebnom prevedení. Informácia o každej pamiatke je uvedená v slovenskom, nemeckom a anglickom jazyku. Cudzojazyčné údaje o pamätihodnostiach Skalice doposiaľ napriek vysokému záujmu chýbali a vyplnenie tejto medzery by malo napomôcť uspokojeniu potrieb silno sa rozvíjajúcej turistiky a propagáciu z hľadiska historického, architektonického i urbanistického pozoruhodného mesta v širšom merítku.

Úvod tvorí stručný prehľad dejín Skalice, v strede publikácie sa nachádza mapa historického jadra s vyznačením uvádzaných budov, ktorá je ako i ostatné ilustrované časti dielom Ľuboša Tomíka. Na poslednej strane je orientačná mapka s lokalizovaním Skalice v širšom zábere.

Publikácia vyšla na formáte A4 na 20 stranách so 62 farebnými fotografiami v desaťtisícovom náklade. Na jej realizáciu finančne prispel i Štátny okresný archív v Skalici a sponzorsky ho vytlačila firma ADUT - ADOX Skalica.

Spomienka na F.V.Sasinka, Pavla Blahu st., Dr. Ľ. Okánika, J.K. Viktorina

Ku spomienkovému podujatiu, ktoré sa konalo 16. septembra 1994 vyšla v Záhorskom múzeu v Skalici vyššie uvedená práca historika Mgr. Vladimíra Petroviča.

Práca v kapitolách F.V.Sasinek (1830-1914), Sasinek historik, Sasinek a Matica slovenská, Sasinek kazateľ, Ľudovít Okánik (1869-1944), Jozef Karol Viktorin (1822-1874), Pavel Blaho starší(1844-1938), autorkou ktorej je PhDr. Zora Viestová, a Skalické prostredie v 2. polovici 19. storočia faktograficky približuje životopisy jubilujúcich skalických dejateľov a prináša i základnú informáciu o dobe ich pôsobenia. Väčšiu pozornosť venoval autor F.V. Sasinkovi, jednému z najväčších skalických rodákov, a jeho dielu. Ilustrácia s motívom skalického námestia na titulnej stránke je od PhDr. Štefana Zajíčka.

-dra-

* * * * * * * * * * * * * * * *

Oreské

Obecný úrad Oreské vydalo pre svoju propagáciu celofarebnú skladačku s fotografiami pamätihodností a charakteristických miest obce.

Sprievodný text v skratke oboznamuje s vývinom obce od najstarších čias po dnešok. Súčasťou je orien-

tačná mapa a farebná rekonštrukcia obecného znaku. Autorom skladačky je Mgr. Miroslav Minďáš, riaditeľ ŠOKA v Skalici. Titulná stránka publikácie môže byť po oddelení využitá ako pohľadnica, čím získava skladačka pre obyvateľov Oreského i ďalší praktický význam.

Nové publikácie

♥ ♥ ♥ ♥ ♥ Blahoželáme ♥ ♥ ♥ ♥ ♥

Konštantín Palkovič 75 ročný
12.10. 1994 sa dožíva 75 rokov významný jazykovedec - dialektológ, doc. PhDr. Konštantín Palkovič, CSc. člen redakčnej rady vlastivedného časopisu Záhorie a náš dlhodobý prispievateľ a spolupracovník.

Pavel Proksa 75 ročný
Dňa 3. novembra 1994 sa v plnej sile a pracovnom zaujatí dožíva 75 - tich rokov náš vzácny spolupracovník, farár v.v. ev. cirkvi a.v. v Holíči pán Pavel Proksa.

K ich pekným životným jubileám im srdečne blahoželáme a prajeme veľa zdravia a tvorivých síl pri realizácii svojich plánov.

Ohlasy

V časopise Slovenka č. 45 som sa dočítal, že Záhorské múzeum v Skalici sa spolupodiela na vydávaní dvojmesačníka "Záhorie" a taktiež na vydávaní pravidelných príloh z dejín záhorských obcí. Keďže som obyvateľom Záhoria a zaujímam sa o jeho históriu, rozhodol som sa vám napísať.

Mgr. Vladimír Zajaček

Váš časopis ma príjemne prekvapil. V každom čísle nájdem niečo zaujímavého. Záhorie sme si objednali na miestny úrad v Devínskej Novej Vsi, ponúkla som ho našim základným školám i niektorým priateľom.

RNDr. Katarína Zlochová

Ďakujem za zaslané číslo časopisu Záhorie 4/94. Som skutočne rada, že máte možnosť vydávať ďalej tento časopis, a ešte v zväčšenom rozsahu. Keď takto budú vychádzať charakteristiky jednotlivých obcí, tak postupne spracujete celé Záhorie.

Dr. Ľudmila Kraskovská, CSc.

Ohlasy

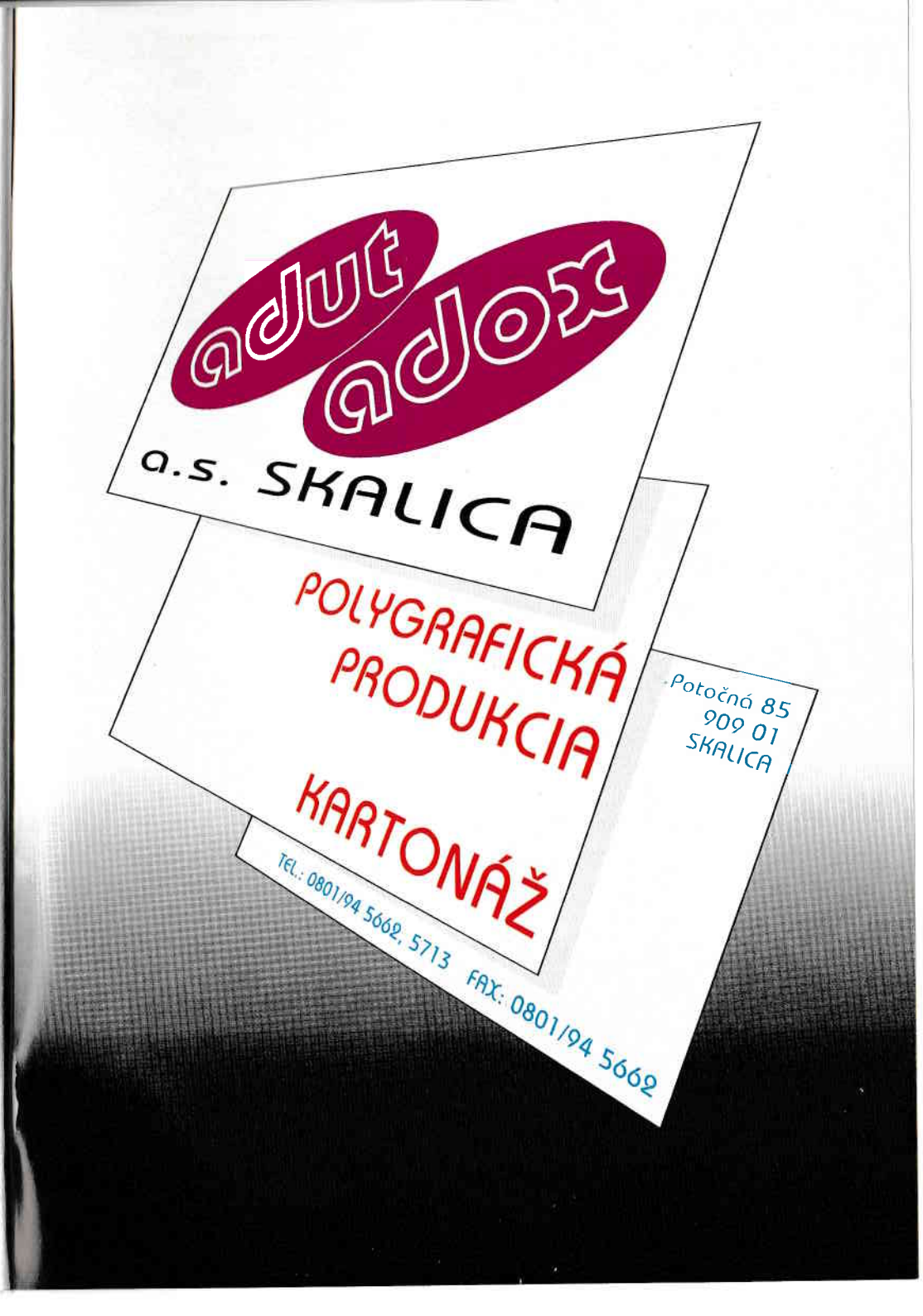

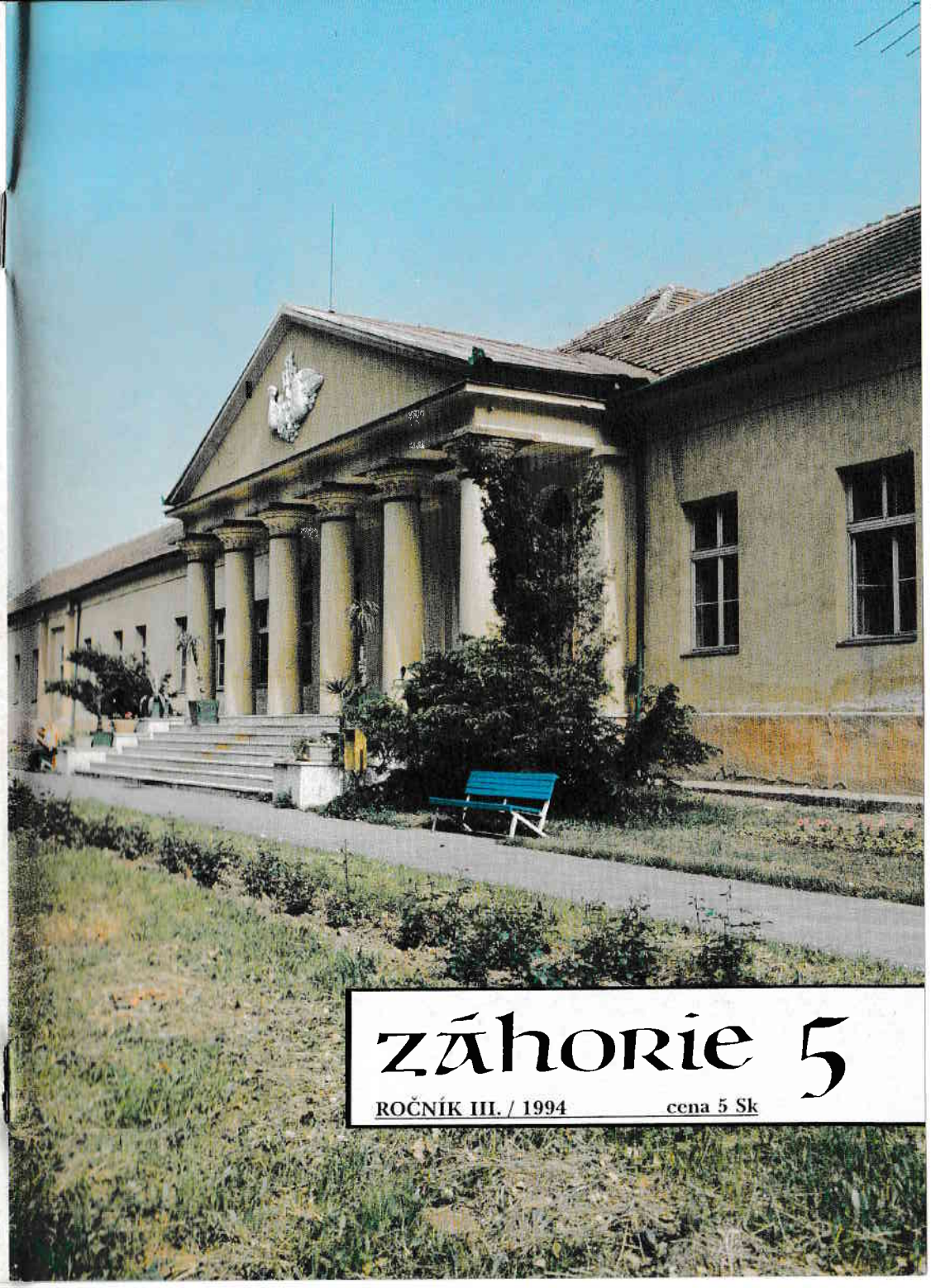

záhorie 5

ROČNÍK III. / 1994 cena 5 Sk